

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

CENTRUL REPUBLICAN
DE ASISTENȚĂ
PSIHOPEDAGOGICĂ

unicef
pentru fiecare copil

 COPIL
COMUNITATE
FAMILIE
CCF MOLDOVA

Cum relatăm despre copiii cu dizabilități și cei cu cerințe educaționale speciale

Suport de curs pentru formarea jurnaliștilor

Cuprins

00	Introducere	2
01	Modulul I. Etica jurnalistică și drepturile copiilor în Mass-Media	3
02	Modulul II. Cum abordăm corect subiectul copiilor cu dizabilități și cerințe educaționale speciale în presă	6
03	Modulul III. De la milă la demnitate: Comunitate bazată pe sentimentul de speranță (În cont. Hope-Based)	11
04	Modulul IV. Interviuurile cu copiii și aplicarea practică a incluziunii în Mass-Media	17
05	Anexe	21
	Anexa 1. Legislație relevantă	22
	Anexa 2. Checklist etic pentru jurnaliști	26
	Anexa 3. Model de acord informat	26
	Anexa 4. Glosar de termeni recomandați	27

Introducere

Copiii cu dizabilități și cei cu cerințe educaționale speciale (CES) au dreptul la o reprezentare corectă și demnă în mass-media. Stereotipurile, etichetările sau abordările senzaționaliste le pot afecta imaginea și pot întări prejudecățile și atitudinile exclusiviste existente în societate. Jurnalismul responsabil are puterea de a schimba percepțiile negative și de a promova incluziunea.

Acest ghid este destinat jurnaliștilor, comunicatorilor media și studenților la facultățile de jurnalism. El oferă repere clare și aplicabile pentru reflectarea responsabilă în mass-media a imaginii copiilor, în special a copiilor aflați în situații de risc sau cu dizabilități.

Cursul combină teorie, studii de caz și exerciții practice, astfel încât, la finalul acestuia, participanții să poată: evita stereotipurile și prejudecățile despre copiii cu dizabilități și cei cu cerințe educaționale speciale; folosi un limbaj incluziv, respectuos și corect; proteja confidențialitatea copiilor în situații cu conotație negativă; promova incluziunea, accesibilitatea și participarea copiilor; înțelege impactul mass-media asupra percepției sociale a copiilor cu dizabilități și cerințe educaționale speciale.

Durata cursului:

4 sesiuni a câte două ore.

Format:

Teorie, practică, reflecție ghidată, analiza unor materiale din mass-media locală și națională.

Grup-țintă:

Jurnaliști, studenți la jurnalism, comunicatori ai instituțiilor publice și organizații ale societății civile.

Ghidul este elaborat în cadrul proiectului UNICEF „Împuternicirea copiilor, părinților, profesorilor și comunităților pentru a promova educația incluzivă în Republica Moldova”, implementat în perioada iulie 2025 – iunie 2026 de către CCF Moldova, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării și Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică. Proiectul urmărește să consolideze colaborarea dintre școli și părinți în 27 de instituții de învățământ din 9 raioane, ca bază pentru participarea activă și incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale și a copiilor refugiați. Totodată, inițiativa promovează atitudini și comportamente incluzive față de copiii cu dizabilități, din minorități etnice sau aflați în situații vulnerabile și sprijină dezvoltarea capacităților instituțiilor media și ale jurnaliștilor pentru a crea materiale de comunicare responsabile și incluzive, care să reflecte mai bine diversitatea copiilor din societate.

Modulul I

Etica jurnalistică și drepturile copiilor în mass-media

OBIECTIVE DE ÎNVĂȚARE

La finalul modulului, participanții vor fi capabili să:

- ▶ explice principiul „interesul superior al copilului”;
- ▶ identifice situațiile într-o conotație negativă cu implicarea copiilor;
- ▶ aplice corect regulile de protecție a identității copilului;
- ▶ evalueze critic materiale jurnalistice din perspectiva eticii;
- ▶ formuleze alternative etice de redactare și ilustrare.

CONȚINUTURI ȘI NOȚIUNI CHEIE

1 CONVENȚIA ONU

privind Drepturile Copilului (1989, la care Republica Moldova a aderat în 1993) definește copilul ca persoană sub 18 ani și garantează drepturi egale pentru toți, fără discriminare. Asigură dreptul la viață, dezvoltare, protecție împotriva separării nedrepte de părinți și participarea la decizii care îl privesc. Dreptul la libertatea de exprimare este protejat, dar poate fi restricționat pentru a proteja alți copii sau ordinea publică. Educația trebuie să fie accesibilă, incluzivă (...) și să promoveze dezvoltarea completă a personalității, respectul pentru drepturile omului, diversitate culturală și responsabilitate socială.

2 CONVENȚIA ONU

privind drepturile persoanelor cu dizabilități asigură acces egal la educație, cu adaptări rezonabile și suport individualizat pentru copiii cu dizabilități. Promovează dezvoltarea potențialului, abilităților și participarea efectivă în societate. Include măsuri pentru învățarea limbajului Braille, mimico-gestual și alte metode alternative.

3 LEGEA NR. 140/2013

privind protecția copilului aflat în situație de risc definește interesul superior al copilului și principiile protecției: nediscriminare, asistență individualizată, participarea copilului la luarea deciziilor, continuitatea educațională și protecție împotriva violenței și exploatării. Identifică situațiile de risc: violență, neglijare, abandon etc.

5 CODUL SERVICIILOR MEDIA AUDIOVIZUALE

prevede protecția imaginii și a vieții private a minorilor, care prevalează asupra necesității de informare. Restricționează difuzarea conținutului cu impact negativ asupra dezvoltării minorilor.

4 LEGEA

privind protecția copilului de impactul negativ al informației (2013) interzice publicarea de date personale ale copiilor care se află în contexte negative (infrațiuni, sinucideri, abuzuri etc), cu excepția cazurilor în care se acționează în interesul superior al copilului și cu acordul părinților/tutorilor. Protecția identității se aplică inclusiv copiilor de 16–18 ani.

6 CODUL DEONTOLOGIC AL JURNALISTULUI

asigură respectul pentru demnitatea umană și evitarea discriminării. Descrie regulile pentru colectarea și publicarea informațiilor despre copii, astfel încât să le fie protejată identitatea copiilor în situație de risc. Promovează incluziunea și prezentarea corectă a grupurilor vulnerabile.

ACTIVITĂȚI ÎN CADRUL SESIUNII

Bliț-întrebare: ce este o situație într-un context negativ?

Bliț-întrebare: ce este acordul informat? Avem în redacțiile noastre un astfel de document?

DEFINIȚII (CONFORM LEGII)

Violență împotriva copilului

Forme de rele tratamente care produc vătămare actuală sau potențială asupra sănătății copilului;

Neglijarea copilului

Omisiunea responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, cu formele (alimentară, vestimentară, igienă, medicală, educațională, emoțională, supraveghere);

Violență împotriva copilului

circumstanțe ce indică existența elementelor constitutive ale unei infracțiuni contra vieții și/sau sănătății copilului.

ÎNTREBĂRI PENTRU PARTICIPANȚI

În ce condiții jurnaliștii pot divulga identitatea copiilor aflați într-un context cu tentă negativă?

Cum protejăm identitatea copilului, victimă sau martor la o infracțiune/abuz/caz de violență?

RĂSPUNSURI

În toate cazurile, jurnalistul este obligat să respecte interesul superior al copilului. Excepțiile includ cazurile de dispariție, răpire sau pericol iminent, ori situațiile în care jurnalistul acționează cu acordul părinților/tutorilor în interesul superior al copilului. Jurnalistul trebuie să analizeze consecințele divulgării identității și, după caz, să informeze părinții sau reprezentanții legali ai copilului despre acestea.

Protecția identității copilului înseamnă să nu prezentăm public numele, prenumele copilului sau ale părinților, numele localității în care aceștia se află, adresa de domiciliu. Trebuie tratate cu mare atenție și alte detalii care vor fi prezentate în materialul jurnalistic: vârsta copilului, clasa/școala în care învață, numărul de copii în familie, gradul de rudenie cu alte persoane din sat/oraș. Aceste detalii, de rând cu indicarea denumirii localității, pot duce ușor la identificarea copilului. Jurnaliștii ar trebui să se asigure, de asemenea, că nu expun copilul dacă arată casa sau comunitatea în care acesta locuiește.

Pentru a proteja eficient identitatea unui copil victimă/martor la o infracțiune, jurnaliștii vor recurge la anonimizare:

- ▶ înlocuirea numelui cu inițiale sau cu un nume fictiv (cu mențiunea că acela nu este numele real al copilului);
- ▶ blurarea/pixelarea chipului;
- ▶ filmarea/fotografierea în contre-jour;
- ▶ filmarea din spate sau a mâinilor.

TOLERANȚĂ ȘI NEDISCRIMINARE

Reportaj Moldova 1 despre un centru de plasament

<https://www.youtube.com/watch?v=ZSUy15LtAXs>

Reportaj Canal Regional „Și-a bătut copilul și l-a închis în beci”

<https://www.youtube.com/watch?v=SZ92a9p0Iic>

„Bătaie cu pumni și picioare la Ungheni: Un adolescent, însângerat la pământ”

<https://stiri.md/article/social/bataie-cu-pumni-si-picioare-la-ungheni-un-adolescent-insangerat-la-pamant/>

DISCUȚIE GHIDATĂ

- ▶ A fost respectat dreptul la demnitate al copilului?
- ▶ Ce alternative de redactare și ilustrare existau?
- ▶ Cum s-ar fi schimbat materialul dacă accentul era pus pe soluții, nu pe senzaționalism?

Modulul II

Cum abordăm corect subiectul copiilor cu dizabilități și cerințe educaționale speciale în presă

OBIECTIVE DE ÎNVĂȚARE

La finalul modulului, participanții vor putea:

- ▶ să distingă între principalele modele de abordare a dizabilității;
- ▶ să utilizeze un limbaj incluziv și non-stigmatizant;
- ▶ să decidă corect când este relevantă menționarea dizabilității într-un material jurnalistic;
- ▶ să aleagă imagini și titluri care respectă demnitatea copiilor;
- ▶ să evite abordările senzaționaliste și caritabile.

EDUCAȚIA INCLUZIVĂ – CADRU CONCEPTUAL

Educația incluzivă este fundamentată pe principiul egalității de șanse și al respectului pentru diversitate. Conform Convenției ONU privind Drepturile Copilului, fiecare copil are dreptul la educație, la dezvoltare deplină și la participare activă în societate: „Statele părți recunosc dreptul copilului la educație... și vor face educația primară obligatorie și disponibilă gratuit pentru toți.” „Educația copilului trebuie să urmărească dezvoltarea personalității, a talentelor și a aptitudinilor mentale și fizice ale copilului, la potențialul lor maxim.”

Prin Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (2006), Republica Moldova s-a angajat să asigure „un sistem educațional incluziv la toate nivelurile” și „promovarea respectului pentru drepturile și demnitatea persoanelor cu dizabilități”.

Caracteristicile principale ale educației incluzive, impuse de Convenție, țin de:

- ▶ valorificarea deplină a potențialului fiecărui elev;
- ▶ participarea activă a elevilor în procesul de învățare;
- ▶ curriculum individualizat (parte a planului educațional individualizat), bazat pe punctele forte și necesitățile educaționale ale copilului;
- ▶ profesori informați și competenți, care includ, și nu exclud elevii.

CDPD, art. 24, prevede obligația statului de a asigura:

1. accesul persoanelor cu dizabilități la învățământ general, primar și secundar gratuit și de calitate;
2. accesul la educație la toate nivelurile, cu adaptări rezonabile (cadru didactic de sprijin, servicii CREI etc.).

Pentru implementarea educației incluzive sunt necesare următoarele măsuri:

- ▶ adaptarea curriculei;
- ▶ adaptarea fizică a clădirilor;
- ▶ crearea unei ambianțe tolerante și incluzive;
- ▶ combaterea stigmatizării și discriminării;
- ▶ colaborare intersectorială (educație, sănătate, asistență socială);
- ▶ monitorizarea și evaluarea incluziunii educaționale.

DEFINIȚIA DIZABILITĂȚII

Conform Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități: „Persoanele cu dizabilități includ persoane care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale pe termen lung care, în interacțiune cu diferite bariere, pot împiedica participarea deplină și efectivă la societate pe baza egalității cu ceilalți.”

Tipuri de dizabilitate

1. Dizabilități fizice/motorii – afectează mobilitatea și coordonarea corporală (ex.: paralizii cerebrale, distrofii musculare).
2. Dizabilități senzoriale – de văz (orbire, deficiență de vedere), de auz (hipoacuzie).
3. Dizabilități intelectuale – dificultăți de învățare și adaptare (ex.: sindromul Down).
4. Dizabilități psihosociale – tulburări emoționale și mentale (ex.: depresie severă, schizofrenie).
5. Dizabilități multiple – combinații de tipuri de dizabilitate.

DEFINIREA LIMBAJULUI INCLUZIV

Limbajul incluziv:

- ▶ respectă demnitatea și identitatea persoanei;
- ▶ evită stigmatizarea și etichetarea;
- ▶ pune accent pe persoană, nu pe dizabilitate;
- ▶ promovează egalitatea de șanse și accesul egal.

Termeni recomandați

- ▶ persoană/copil cu dizabilitate;
- ▶ persoană cu deficiențe de auz/văz;
- ▶ persoană cu mobilitate redusă;
- ▶ elev cu cerințe educaționale speciale;

Expresii de evitat

- ▶ invalid, handicapat;
- ▶ suferă de..., victimă a...;
- ▶ copil bolnav, copil cu probleme;
- ▶ copil special (fără context).

Percepții negative:

limbajul stigmatizant creează compasiune excesivă sau respingere.

Percepții pozitive:

limbajul incluziv promovează competența, demnitatea și participarea activă.

CUM COMUNICĂM CORECT DESPRE COPIII CU DIZABILITĂȚI ȘI CES

- ▶ nu folosim „copil normal”, ci „copil fără dizabilități”;
- ▶ evităm prezentarea copiilor ca neajutorați;
- ▶ folosim sintagma „utilizator de scaun rulant”, nu „țintuit în scaun”;
- ▶ evităm limbajul emoțional exagerat;
- ▶ principiul de bază: copiii cu dizabilități sunt egali cu ceilalți copii.

ABORDAREA ETICĂ VERSUS SENZAȚIONALISTĂ

- ▶ nu transformăm copiii în eroi;
- ▶ scoatem în evidență calitățile și abilitățile;
- ▶ nu trezim mila, ci promovăm șanse egale;
- ▶ vorbim mai întâi despre copil, nu despre afecțiune.

CÂND ESTE RELEVANTĂ MENȚIONAREA DIZABILITĂȚII

Dizabilitatea unei persoane trebuie menționată numai atunci când are relevanță directă pentru subiectul relatării și contribuie la înțelegerea contextului sau a faptelor prezentate. În caz contrar, includerea acestei informații poate duce la etichetare, stigmatizare sau la deturnarea atenției publicului de la esența poveștii.

Menționarea dizabilității este justificată în cazurile când:

- ▶ subiectul articolului se referă la probleme de accesibilitate, drepturi ale persoanelor cu dizabilități, politici de incluziune sau servicii specializate;
- ▶ dizabilitatea influențează în mod direct evenimentele relatate (de exemplu, o performanță sportivă sau o inovație creată pentru a depăși o barieră fizică);
- ▶ persoana în cauză a ales să vorbească despre experiența sa în legătură cu dizabilitatea, ca parte a unei inițiative de conștientizare.

În toate celelalte situații, menționarea dizabilității nu este relevantă și trebuie evitată. Jurnaliștii sunt încurajați să se concentreze pe rolul, competențele, opiniile și realizările persoanei, nu pe condiția sa fizică sau intelectuală, pentru a promova o reprezentare echilibrată și demnă. Același lucru este valabil și pentru copiii cu dizabilități.

CE IMAGINI SĂ FOLOSIM

1. Fotografii care surprind incluziunea, nu izolarea.
2. Copiii cu și fără dizabilități împreună în aceeași clasă sau echipă, în contexte naturale și pozitive.
3. Cadre naturale, autentice, nu înscenate, care redau emoții reale (bucurie, concentrare, curiozitate).
4. Consimțământ informat: folosește imagini doar cu acordul părinților sau al reprezentanților legali.
5. Fotografii care pun accentul pe activitate, nu pe dizabilitate – adică dizabilitatea nu este „subiectul principal”, ci doar un aspect al diversității umane.

CE IMAGINI SĂ EVITĂM

1. Prim-planuri asupra dizabilității (ex: detalii cu proteze, cârje, scaun rulant fără context).
2. Imagini care sugerează milă, neputință sau suferință (ex: copil trist, singur, cu privirea în jos).
3. Fotografii cu un adult care „ajută” un copil, dacă transmit o relație de superioritate.
4. Utilizarea imaginilor din bănci foto fără verificarea contextului, pentru că unele pot perpetua stereotipuri.

ACTIVITĂȚI: ANALIZA UNOR MATERIALE JURNALISTICE

STUDIU DE CAZ NR 1.

Drama unei fetețe care așteaptă un implant cohlear. Mama: Batem la toate ușile.

Probleme etice: folosirea termenului „drama unei fetețe” introduce un cadru emoțional și paternalist. Jurnalistul accentuează suferința, nu drepturile și soluțiile posibile.

Impact: promovează o percepție de milă față de copil, în loc să evidențieze problema sistemică (accesul limitat la servicii medicale pentru persoanele cu dizabilități).

Recomandare: un titlu mai echilibrat: „O feteță de 3 ani are nevoie de un implant cohlear: familia cere autorităților respectarea dreptului la tratament”.

Limbaj neconform: Termeni precum „drama unei fetețe”, „disperată”, „nimeni nu se grăbește” contribuie la o narațiune centrată pe emoție și victimă. Nu se face distincția între boală și dizabilitate — o confuzie frecventă.

<https://stiri.md/article/social/bataie-cu-pumni-si-picioare-la-ungheni-un-adolescent-insangerat-la-pamant/>

STUDIU DE CAZ NR 2.

Семьи детей с тяжёлой инвалидностью в Молдове получают по 3300 леев

Probleme etice: Termenul „инвалидность” și formularea „дети с тяжёлой инвалидностью” sunt stigmatizante. Copiii nu sunt prezentați individual, nu se folosesc imagini sau detalii care ar încălca dreptul la intimitate — aspect pozitiv. Totuși, materialul nu include nicio voce din partea familiilor sau organizațiilor specializate în apărarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, ceea ce limitează pluralitatea surselor și autenticitatea.

Recomandare: utilizarea unor expresii mai incluzive, cum ar fi „copii cu dizabilități severe”, în loc de „тяжёлая инвалидность”.

Principiu etic relevant: presa are datoria de a oferi voce celor vizați, nu doar instituțiilor care oferă sprijin. În text, perspectiva este unilaterală - doar cea oficială (ministerul și ministrul).

nokta медиа с
позицией

<https://nokta.md/semi-detej-s-tyazhjoloj-invalidnostju-v-moldove-poluchat-po-3300-leev/>

STUDIU DE CAZ NR. 3

Семьи с детьми-инвалидами в Молдове получают единовременную выплату. Когда и сколько

Probleme etice: Termenul „инвалид” are o conotație stigmatizantă, reducând persoana la dizabilitatea sa. Formularea corectă conform Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și standardelor jurnalistice este: Ребёнок с ограниченными возможностям (copii cu dizabilități). Această formulare pune accent pe persoană, nu pe condiție.

Textul este o știre scurtă, bazată pe un anunț al Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Include un citat al ministrului Alexei Buzu, dar nu oferă nicio altă sursă (familii, experți, organizații pentru drepturile persoanelor cu dizabilități). Lipsa pluralității surselor face textul unilateral - practic, o reproducere a poziției oficiale.

Recomandare: pentru o știre completă și echilibrată, jurnalistul ar fi trebuit să includă: o reacție de la o familie beneficiară; opinia unei organizații de apărare a drepturilor persoanelor cu dizabilități; un scurt context despre cum se stabilește suma sau criteriile eligibilității.

nokta медиа с
позицией

<https://nokta.md/semi-detej-s-tyazhjoloj-invalidnostju-v-moldove-poluchat-po-3300-leev/>

Modulul III

De la milă la demnitate: comunicare bazată pe sentimentul de speranță (în cont. hope-based)

OBIECTIVE DE ÎNVĂȚARE

La finalul modulului, participanții vor putea:

- ▶ să recunoască diferența dintre un narativ bazat pe milă și unul bazat pe speranță și demnitate;
- ▶ să înțeleagă impactul emoțiilor generate de mass-media asupra acțiunii publice;
- ▶ să reformuleze texte jurnalistice într-o cheie hope-based;
- ▶ să își asume responsabilitatea profesională față de imaginea copiilor cu dizabilități.

ACTIVITATE: ICEBREAKER

Facilitatorul proiectează 2–3 titluri sau imagini reale despre copii cu dizabilități. Participanții spun spontan ce simt sau ce gândesc când le văd.

Reflecție scurtă: Dacă oamenii simt doar milă, vor acționa pentru incluziune sau doar pentru ajutor pe termen scurt?

Hope-based communication este o abordare care mută accentul de la frică și problemă la speranță, demnitate, putere colectivă și soluții concrete. Acest tip de comunicare prezintă realitatea într-un mod care inspiră acțiune și respectă demnitatea persoanelor.

Narativ bazat pe milă vs. narativ bazat pe speranță și demnitate

- ▶ **Milă:** „Sute de copii suferă în tăcere, fără niciun sprijin.”
- ▶ **Speranță:** „Tot mai multe școli creează spații unde fiecare copil poate învăța.”
- ▶ **Milă:** „Copiii cu dizabilități sunt condamnați la izolare.”
- ▶ **Speranță:** „Copiii cu dizabilități participă tot mai activ la viața școlii și a comunității.”

ACTIVITATEA 2: TRANSFORMĂ POVESTEA

Participanții lucrează în grupuri mici. Fiecare primește un text (de exemplu, un articol despre un copil cu dizabilitate).

Sarcina:

- ▶ să identifice elementele problematice (etichete, tonalitate, imagini, lipsa soluțiilor);
- ▶ să reformuleze textul într-o cheie
- ▶ hope-based: limbaj centrat pe persoană; accent pe soluții, potențial și demnitate; schimbarea perspectivei de la „ce nu merge” la „ce putem face împreună”.

Exemplu:

- ▶ „Andreea, o fetiță imobilizată în scaun cu rotile, își dorește o viață normală.”
- ▶ „Andreea folosește un scaun rulant și luptă pentru ca școala ei să devină accesibilă pentru toți copiii.”

Întrebări pentru reflecție:

- ▶ Cum se schimbă percepția publicului când schimbăm focusul de la milă la soluții?
- ▶ Ce responsabilitate avem, ca profesioniști, față de imaginea copiilor cu dizabilități?
- ▶ Cum putem implica familiile copiilor cu dizabilități în materialele de presă care vizează drepturile lor?

STUDIU DE CAZ NR 1.

Participanții vor lectura și vor analiza textul, vor identifica erorile deontologice și vor propune o versiune editată a textului

Titlu: Povestea unui adolescent cu retard: Sportul i-a schimbat viața

Familia lui Artur Gheruha, un adolescent din Capitală, încearcă să facă totul pentru a-l ajuta. Băiatul a fost diagnosticat cu retard mintal și cu tulburare de vorbire. Ca să-i ofere acces la o gamă mai largă de servicii de recuperare, bunica lui apelează mai des la lombard ori ia credite. Însă, de câteva luni, copilul a înflorit datorită faptului că a început să frecventeze un club de sport, unde învață Taekwondo, transmite Știri.md cu referire la tv8.md. Familia, antrenorul și medicii săi sunt uimiți de schimbările băiatului.

Acum jumătate de an, Artur Gheruha sau Arti,

așa cum îl dezmiardă apropiații, a descoperit pentru el o pasiune ce urma să-i schimbe viața pentru totdeauna. Din băiatul pasiv și lent, parcă a prins aripi. Și asta datorită faptului că a fost acceptat la un club sportiv, unde învață Taekwondo, împreună cu antrenorul său, Alexandru Maloman.

„- Te ajută antrenamentele? - Da. - Vrei să devii ca antrenorul tău? - Da”.

„Artur Gheruha a început să se antreneze la noi de puțină vreme. De circa jumătate de an.

Băiatul este foarte sânguincios, într-o așa perioadă scurtă de timp el a atins performanțe impresionante. El face ceea ce alți copii nu reușesc timp de un an sau chiar mai mult”, ne-a spus antrenorul.

Bunica lui Arti spune că întâlnirea cu antrenorul a fost o minune.

„Tot timpul mergeam la un kinetoterapeut, pentru masaj. Acolo, făcea proceduri de reabilitare și antrenorul nostru. Lui Artur i-au plăcut mușchii lui. Vine la mine și îmi arată. Iar Alexandr Ivanovici se apropie și spune: Vrei și tu așa mușchi? Vino la mine. Eu, de multă vreme, sunt cu ochii pe tine. Noi mergeam la masaj, pentru că el are și scolioză. Din cauza problemelor, veneam de 2-3 ori pe lună la ortoped. Îi rugam să facă ceva, să ne îndrume unde putem să mai mergem... Așa mergea, ca o maimuță. Se deplasa ca un robot, ni se spunea că se alintă”, a relatat bunica băiatului, Eugenia.

Datorită sportului, băiatul a crescut semnificativ - tocmai 7 centimetri în jumătate de an - și a prins la puteri.

„Cu 7 centimetri, timp de jumătate de an. Ca și alte persoane, eu cred că totul depinde de sport. Am fost și la psihiatrul nostru, la evidența căruia suntem noi. Ne-a spus că recomandă tuturor mamelor, care au copii asemeni lui Artur, să-și ducă copiii la sport. S-a arătat surprinsă de cum schimbarea lui Artur. Și-a schimbat mersul, e diferit. Înainte, îl duceam la școală târându-l. Acum așa ceva nu există. Ori alături de mine merge, ori în fața mea încât sunt nevoie să-l ajung din urmă”, a spus bunica.

Familia sa a încercat și mai înainte să-l dea la vreun club de sport, dar nu era acceptat, din cauza dizabilității sale. Copilul, de la vârsta de 5 ani, a fost diagnosticat cu retard mintal.

„La început, s-a suspectat că are autism, apoi l-au exclus repede. Până la vârsta de 5 ani nu

vorbea deloc. Nu scotea niciun cuvânt. Spuneau că este lenos și din această cauză nu vrea să vorbească. Apoi am început să-i administrăm injecții, el toată viața primește pastile și injecții. De 10 ani e așa. În curând va face 15 ani. Aflăm despre ceva nou, fuga să încercăm și noi”, a menționat bunica lui Artur.

Boala lui Arti necesită eforturi financiare mari, familia însă este modestă și nu se descurcă. Din partea statului, copilul primește o pensie de circa 1500 de lei. Așa că împrumuturile și lombardul sunt soluțiile pentru a face rost rapid de bani.

„Pentru ce ne ajunge? Întrebați mai bine pentru ce nu ne ajunge... Apelăm la lombard, luăm credite. Ce avem de făcut? Trebuie ceva de făcut. Totul este scump. Știți cât costă injecția? 1000 de lei. Acum, iată, am luat cu 700. Pastilele costă 400 și tot așa. Sunt foarte scumpe. - Vi se compensează cumva? - Nu, nu. Spun că sunt fără compensare. Chiar și pentru această categorie de copii. Încercam cândva să notez sumele. Dar ba uitam, ba nu știu ce și nu mai treceam în carnet. Oricum nu ne ajungeau banii. Ce sens mai era să duc evidența? Mai am un fiu, care ne ajută material”.

Lui Arti îi plac, în mod special, antrenamentele individuale, dar se descurcă la fel de bine și când în jurul lui sunt și alți copii.

„A trebuit să stabilesc un contact cu Arti. E dificil pe alocuri. Uneori e deschis pentru activități, altă dată refuză. Se străduiește. E greu. Este foarte greu, Să faci sfoara, toate exercițiile fizice sunt greu de făcut. Trebuie multă răbdare și străduință. Depune toate eforturile. A dat examenul pentru centura galbenă. A dat examenul cinstit. A făcut tot setul de exerciții pe care i l-am dat”, a spus antrenorul Alexandru Maloman.

Performanțele lui Arti îl mobilizează și pe antrenorul său, care vrea să ofere oportunități și

pentru alți copii cu dizabilități. Are și un exemplu în acest sens: fratele său, care organizează inclusiv competiții de acest fel, într-o regiune din Federația Rusă.

„Se poate, desigur, și chiar este necesar. Mulți copii rămân fără atenție. Sportul este ceea ce îi poate ajuta. Să aibă încredere în ei, să socializeze, să devină independenți și puternici”, a punctat antrenorul de Taekwondo.

Erori deontologice

Titlul: „...adolescent cu retard” - termenul „retard” este depășit, etichetant, stigmatizează persoana în loc să evidențieze persoana înaintea dizabilității.

În text: expresii precum „înfruntă furtunile vieții”, „ca o maimuță”, „se deplasa ca un robot” – au o conotație degradantă.

Tonalitatea: de milă / deficit, mai degrabă decât demnitate și potențial

Textul accentuează dificultățile, suferința, familia „modestă”, lipsurile – acesta e un mod de relatare axat pe „victimă” și pe ceea ce îi lipsește, mai puțin pe ce face sau ce poate.

Deși textul conține elemente pozitive (sportul, progresele pe care le face adolescentul), ele apar ca excepție miraculoasă („schimbat viața”), ceea ce poate crea impresia că dizabilitatea în sine înseamnă inevitabil suferință.

O abordare mai echilibrată ar fi una care ar evidenția progresul, deciziile, efortul, sprijinul sistemului, nu doar „salvarea” prin sport. Textul îl prezintă pe Artur ca pasiv („nu vorbea deloc”, „ni se spunea că se alintă”). Exemplu: „Din băiatul pasiv și lent, parcă a prins aripi.”

Textul conține generalizări și hiperbole („ce alți copii nu reușesc” etc.

Varianta rescrisă a textului

Titlu: Un adolescent din Comrat își construiește încrederea prin intermediul sportului
Artur Gheruha, un adolescent din Comrat, diagnosticat încă din copilărie, cu o dizabilitate fizică și intelectuală, a descoperit în sport o sursă de încredere și echilibru. Cu sprijinul familiei și al antrenorului său, a învățat că progresul se măsoară în pași mici, dar constanți.

„Când intru în sală, simt că pot mai mult decât ieri”, spune Artur, zâmbind. În fiecare zi, participă la antrenamente, unde învață să-și depășească limitele și să se bucure de mișcare.

Antrenorul său, Andrei, afirmă că tânărul este unul dintre cei mai dedicați elevi:

„Artur lucrează serios, nu se plânge și mereu își încurajează colegii. A devenit un exemplu de perseverență.”

Pentru familia lui, sportul a însemnat mai mult decât exercițiu fizic – a fost o cale spre independență și bucurie.

„Îl vedem mai activ și mai fericit. Sportul i-a dat încredere în sine”, spune mama sa, Tatiana.

Astăzi, Artur visează să devină antrenor și să îi inspire pe alți tineri să nu renunțe.

„Fiecare poate reuși în felul lui. E important să încerci și să crezi în tine”, spune el.

STUDIU DE CAZ NR 2.

Cristin este unul dintre beneficiarii Centrul din Coșcalia. Are doar 18 ani, însă numărul de dificultăți pe care le-a depășit în această scurtă perioadă îl depășește considerabil pe cel al greutăților pe care alți oameni le întâmpină pe parcursul întregii vieți.

Chiar de la naștere, ca și orice bebeluș, s-a împrietenit cu căruciorul, însă dacă majoritatea copiilor la un moment dat fac primii pași și se despart de amicul lor, Cristin a rămas ținut în el pentru totdeauna. S-a născut invalid și nu a putut combate această deficiență fizică, întrucât are nevoie de sume mari de bani, pe care familia lui nu le are.

Și fiindcă nicio nenorocire nu vine de una singură, pe când avea vreo 10 ani, mama lui l-a părăsit, iar copilul a rămas să înfrunte furtunile vieții doar împreună cu tatăl lui.

Din cauza că nu putea să meargă, nu a frecventat școala și nu a învățat să scrie și să citească.

Însă Dumnezeu nu a uitat de el și i-a trimis drept îngerași păzitori pe voluntarii de la Centrul din Coșcalia. Datorită lor, băiatul a învățat să citească pe silabe și poate deja să-și scrie numele. Vara, tinerii voluntari îl scoteau la plimbare și încercau să-l facă să zâmbască cât mai des. Astfel și-a făcut mulți prieteni, care îi sunt alături și îi dau putere să continue lupta cu vitregiile sorții.

Chiar dacă de la naștere poartă o cruce grea, această povară nu a reușit să-i frângă umerii firavi de copil, ci din contra, l-a călit și l-a făcut să prețuiască fiecare clipă frumoasă a vieții.

Centrul parohial din satul Coșcalia a fost deschis în 2007 și, cu ajutorul celor 14 voluntari care activează în cadrul lui, desfășoară activități de educație nonformală pentru copiii cu risc de abandon școlar. În prezent, de serviciile acestui Centru beneficiază 36 de copii.

DIACONIA

<https://diaconia.md/voluntarii-de-la-coscalia-sunt-ingerasii-pazitori-ai-unui-tanar/>

Varianta rescrisă a textului

Cristin are 18 ani și este unul dintre tinerii care frecventează Centrul comunitar din satul Coșcalia. Folosește un scaun rulant pentru a se deplasa, dar asta nu l-a împiedicat să-și descopere pasiunea pentru lectură și dorința de a învăța mereu lucruri noi.

A copilărit alături de tatăl său, într-o familie modestă, iar sprijinul comunității a fost esențial pentru ca el să-și continue dezvoltarea. Din cauza barierelor fizice și a lipsei de accesibilitate, nu a reușit să frecventeze școala la vârsta potrivită. Totuși, în ultimii ani, implicarea voluntarilor de la Centrul din Coșcalia i-a oferit șansa de a recupera multe dintre competențele de bază.

„Am învățat să citesc pe silabe și să-mi scriu numele. Îmi place când învăț ceva nou”, spune Cristin, cu zâmbetul pe buze.

Pe lângă sprijinul educațional, tinerii voluntari organizează activități de socializare, plimbări și mici ateliere creative. Astfel, Cristin s-a integrat treptat în viața centrului și și-a făcut prieteni care îi sunt aproape zi de zi.

De sărbători, comunitatea i-a oferit o surpriză: un telefon mobil, dar mai ales bucuria de a fi vizitat și colindat. „Cel mai mult m-a bucurat că au venit la mine. Nu mă simt singur”, povestește el.

Centrul parohial din Coșcalia, deschis în 2007, oferă activități de educație nonformală și sprijin copiilor aflați în situații vulnerabile. În prezent, 36 de copii beneficiază de programele sale, coordonate de o echipă de 14 voluntari. Scopul principal este de a oferi fiecărui copil șansa de a învăța, de a se simți acceptat și de a-și construi un viitor în care să creadă.

Copiii cu autism cărora statul le dă un certificat de handicap, apoi îi ignoră

Unii dintre ei citesc la vârsta la care ceilalți abia învață să vorbească. Dar nu te pot privi în ochi și nu simt ce înseamnă un zâmbet sau un gest cald. Vorbim despre copiii care suferă de autism. Teoretic, acești copii au șanse de recuperare. Practic, în Moldova acest lucru nu se întâmplă, fiindcă statul le dă un certificat de handicap, apoi îi ignoră. Acum trei ani, lui Vlăduț medicii i-au pus diagnosticul "autism infantil" - o stare patologică din cauza căreia nu pot avea legături psihice.

Acum trei ani, lui Vlăduț medicii i-au pus diagnosticul "autism infantil" - o stare patologică din cauza căreia nu pot avea legături psihice firești cu lumea exterioară. Pentru a-l trata, Alexandru, psihologul copilului, a elaborat o terapie specială, care include ceea ce aparent e o plimbare.

De fapt, e un compromis între programul exact, de la care un autist se poate abate cu greu, și lucrurile noi pe care trebuie să le învețe ca să se poată integra social. În Moldova sunt 108 persoane care suferă de autism. Poate sunt mai multe, dar statul nu are specialiști care i-ar putea diagnostica. Iar indemnizația pe care le-o oferă este mizeră.

"Din păcate, sunt nevoită să depun mai mult efort pentru lupta cu sistemul, decât pentru socializarea copilului meu", spune mama lui Vlăduț.

Point <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/copiii-cu-autism-carora-statul-le-da-un-certificat-de-handicap-apoi-ii-ignora/>

Erori deontologice:

„certificat de handicap” — termen depășit și stigmatizant; se recomandă „certificat de încadrare în grad de dizabilitate”;

Generalizarea „copiii cu autism”, „statul îi ignoră” reduce o problemă sistemică complexă la o afirmație dramatică, neargumentată.

Formulare alternativă : Familiile copiilor cu autism cer un sistem de sprijin mai eficient
Textul e scris într-un limbaj dramatic, de milă, nu de demnitate: „Unii dintre ei citesc la vârsta la care ceilalți abia învață să vorbească. Dar nu te pot privi în ochi și nu simt ce înseamnă un zâmbet sau un gest cald.”

Probleme:

- ▶ sugerează că persoanele cu autism „nu simt” sau „nu pot privi în ochi”, afirmații generalizatoare și care promovează stereotipuri. Autismul este o tulburare de spectru, iar fiecare copil are manifestări diferite. Formularea „nu simt ce înseamnă un gest cald” este dezumanizantă, prezentând copiii ca fiind lipsiți de emoții. Textul exploatează latura compasiunii - nu promovează înțelegerea, ci mila.

Corect: Lui Vlăduț i-a fost diagnosticată o tulburare din spectrul autist (TSA). Copilul urmează o terapie adaptată nevoilor sale, care îl ajută să comunice și să se integreze treptat.

- ▶ lipsă de surse specializate și echilibru: articolul se bazează pe emoție, lipsește vocea specialiștilor (psihologi, terapeuți, asociații de părinți, autorități). „Statul îi ignoră” e o acuzație neînsoțită de date, de context (de ex., lipsa centrelor, bugetele, strategiile existente etc.).

Corect: În Moldova, serviciile de sprijin pentru copiii cu tulburări de spectru autist sunt insuficiente. Potrivit ONG-urilor de profil, există doar câteva centre specializate, iar părinții solicită mai mult sprijin pentru terapie și incluziune școlară.

- ▶ Lipsa protecției identității copilului: Vlăduț este un copil identificabil (prin nume, vârstă, oraș). Conform Codului deontologic al jurnalistului trebuie evitată expunerea copilului în contexte de vulnerabilitate.

Varianta rescrisă a textului

Vlăduț avea aproape trei ani când medicii i-au pun diagnosticul de tulburare din spectrul autist (TSA). Chiar de la început, părinții și specialiștii se confruntă cu dificultăți în identificarea nevoilor sale și în găsirea resurselor adecvate. În Moldova, există încă puțini terapeuți și centre specializate pentru astfel de copii, iar sprijinul financiar oferit de stat este limitat.

„Am început terapia individualizată cu Vlăduț pentru a-l ajuta să se integreze treptat în activitățile zilnice și să-și dezvolte abilitățile sociale și motorii. Chiar și o plimbare afară face parte din programul său, pentru că ajută la adaptarea la schimbările din mediul înconjurător și la dezvoltarea autonomiei”, explică Alexandru, psihologul copilului.

Programul de terapie combină exerciții structurate cu activități noi, menite să-l ajute pe copil să învețe să comunice, să recunoască gesturile și emoțiile și să participe la jocuri și activități educative. „Fiecare pas mic contează”, spune psihologul, subliniind importanța răbdării și a consistenței.

Potrivit estimărilor, în Moldova sunt înregistrate aproximativ 108 persoane cu tulburări din spectrul autist, deși numărul real poate fi mai mare, dat fiind lipsa resurselor de diagnosticare în unele regiuni. Părinții spun că susținerea statului rămâne limitată și că este nevoie de mai multe programe specializate și de sprijin financiar și logistic.

Mama lui Vlăduț povestește: „Este o muncă constantă, dar atunci când observ progresele copilului, simt că efortul nostru merită. Terapia și sprijinul specialiștilor fac diferența.”

Specialiștii și organizațiile de părinți subliniază că, deși provocările rămân, rezultatele obținute de copii arată că terapia timpurie, programele individualizate și implicarea părinților pot transforma perspectivele copiilor cu tulburări din spectrul autist.

Modulul IV

Interviurile cu copiii și aplicarea practică a incluziunii în mass-media

OBIECTIVE DE ÎNVĂȚARE

La finalul modulului, participanții vor putea:

- ▶ aplica principiile etice în realizarea interviurilor cu copiii;
- ▶ adapta comunicarea în cazul copiilor cu dizabilități și CES;
- ▶ preveni revictimizarea și stresul emoțional;
- ▶ utiliza surse sigure și competente în documentarea subiectelor;
- ▶ identifica și utiliza surse sigure și competente (instituții publice și ONG-uri) pentru informații despre copiii cu dizabilități.
- ▶ alege subiecte relevante, axate pe vocea și personalitatea copilului, și să decidă când menționarea dizabilității este relevantă.
- ▶ redacta materiale incluzive, integrând exemple de bune practici din școli și comunități.
- ▶ evalua critic propriile materiale, asigurându-se că respectă drepturile copilului și evită stereotipurile.

INTERVIURILE CU COPIII ÎN MASS-MEDIA – PRINCIPII DE BAZĂ

Copiii au dreptul la opinie și la exprimarea punctului de vedere în problemele care îi privesc, însă acest drept trebuie exercitat cu respectarea interesului superior al copilului.

Situații în care NU se interviează copilul:

- ▶ cazuri de abuz sexual;
- ▶ tentative de suicid;
- ▶ trafic de persoane;
- ▶ alte forme grave de violență sau exploatare.

Înainte de realizarea unui interviu cu un copil, jurnalistul trebuie să se asigure că:

- ▶ există acordul informat al părintelui/ reprezentantului legal;
- ▶ copilul înțelege scopul interviului și este de acord să participe;
- ▶ copilul știe că poate refuza sau întrerupe interviul în orice moment;
- ▶ interviul nu expune copilul unui risc emoțional sau social.

Copiii cu dizabilități au aceleași drepturi ca toți ceilalți copii. Dizabilitatea nu anulează dreptul la opinie, dar poate necesita adaptări de comunicare.

Recomandări:

- ▶ folosirea unui limbaj clar, simplu, adaptat vârstei;
- ▶ acordarea timpului necesar pentru răspuns;
- ▶ evitarea întrebărilor sugestive sau intruzive;
- ▶ observarea semnelor de disconfort.

Pregătirea interviului

Jurnalistul trebuie să se informeze despre contextul istoriei despre care intenționează să relateze; să stabilească din timp formatul interviului; să colaboreze cu școala, familia sau specialiștii; să explice copilului ce este un interviu și unde va fi difuzat acesta;

să evite promisiuni nerealiste; să utilizeze tehnici de comunicare empatică; să creeze un spațiu sigur; să fie calm și respectuos; să protejeze identitatea copilului.

Jurnalistul nu trebuie:

- ▶ să preseze copilul;
- ▶ să forțeze emoții;
- ▶ să insiste pe detalii traumatizante;
- ▶ să publice informații care pot duce la identificare.

Activități practice

- ▶ simulare de interviu cu un copil (roluri: jurnalist/copil/observator);
- ▶ exercițiu de rescriere a unui citat problematic.

PRINCIPALELE INSTITUȚII ȘI PERSOANE PE CARE JURNALISTUL LE POATE CONTACTA PENTRU INFORMAȚII VERIFICATE ȘI EXPLICAREA CONTEXTULUI:

1. Autoritățile responsabile de protecția copilului

Conform Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc:

- ▶ Ministerul Muncii și Protecției Sociale – elaborează și monitorizează politicile publice privind protecția copilului.
- ▶ Primarii – reprezintă autoritățile tutelare locale. Ei coordonează cazurile copiilor aflați în situații de risc, inclusiv atunci când un copil este luat din familie sau are nevoie de protecție urgentă.
- ▶ Direcțiile raionale/municipale de asistență socială și protecție a familiei (STAS - structuri teritoriale de asistență socială / DGPDC Chișinău - Direcția generală pentru protecția drepturilor copilului) – sunt autorități tutelare teritoriale care gestionează cazurile complexe și colaborează cu primarii, poliția și școala.

În cazurile sensibile, jurnalistul va solicita informații de la primar, asistentul social, direcția de protecție a copilului sau purtătorul de cuvânt al ministerului – niciodată direct de la copil sau familia acestuia fără acordul autorităților.

2. Ministerul Educației și Cercetării (MEC) este instituția responsabilă de includerea copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) în sistemul general de învățământ.

MEC coordonează: elaborarea politicilor de educație incluzivă; formarea cadrelor didactice pentru lucrul cu elevii cu CES; implementarea planurilor educaționale individualizate (PEI); monitorizarea respectării dreptului la educație al tuturor copiilor.

3. Serviciile teritoriale de asistență psihopedagogică (STAP)

Serviciile raionale/municipale de asistență psihopedagogică sunt structuri specializate care oferă suport educațional copiilor cu dizabilități sau cerințe educaționale speciale (CES).

Aceste servicii au rolul de: a evalua nevoile educaționale ale copiilor; a recomanda servicii de sprijin în școală; a coordona implementarea planului educațional individualizat (PEI); a oferi consiliere părinților și profesorilor.

4. Cadrul didactic de sprijin este profesorul care lucrează direct cu copiii cu CES, în colaborare cu profesorii de la clasă.

El oferă: suport la procesul de predare-învățare și evaluare; asistență copiilor la teme și activități educaționale; consiliere pentru cadrele didactice și părinți.

CDS este o sursă utilă pentru a descrie exemple pozitive de incluziune și pentru a ilustra modul în care școala răspunde nevoilor diferite ale copiilor.

5. Centrele de Resurse pentru Educație Incluzivă (CREI)

Aceste centre funcționează în cadrul serviciilor raionale de asistență psihopedagogică sau în școlile care au practici incluzive.

Rolul lor este de a: sprijini copiii cu dizabilități în procesul de abilitare și reabilitare; pune la dispoziție materiale educaționale și echipamente adaptate; oferi sprijin profesorilor și părinților în implementarea planurilor educaționale individualizate.

Pentru presă, CREI pot oferi date despre numărul copiilor integrați, tipurile de servicii existente și bunele practici în domeniul educației incluzive.

6. Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică

O structură națională care coordonează și monitorizează aplicarea standardelor de evaluare psihopedagogică și recomandările pentru integrarea copiilor cu dizabilități în educația generală.

7. Organizațiile neguvernamentale specializate

Pe lângă instituțiile publice, un rol important în protecția și promovarea drepturilor copiilor cu dizabilități îl au organizațiile societății civile. Acestea dispun de date, cazuri concrete, expertiză și perspective independente asupra modului în care sunt aplicate politicile publice și pot pune la dispoziția presei povești reale de incluziune, exemple de bune practici și analize critice ale sistemului.

Printre organizațiile active în Republica Moldova se numără:

- ▶ **CCF Moldova (Copil, Comunitate, Familie)** – susține dreptul fiecărui copil de a crește într-un mediu familial și desfășoară programe pentru prevenirea instituționalizării copiilor cu dizabilități.
- ▶ **Alianța ONG-urilor active în domeniul protecției sociale a copilului și familiei (APSCF)** – reunește mai multe organizații care pot oferi informații agregate și poziții comune privind politicile publice.
- ▶ **AOPD - Alianța ONG-urilor persoanelor cu dizabilități**

1 DREPTUL LA EDUCAȚIE INCLUZIVĂ

- ▶ Exemple de bune practici din școli care includ copii cu CES sau dizabilități.
- ▶ Provocări și soluții în asigurarea accesului egal la educație (transport, infrastructură, materiale adaptate).
- ▶ Rolul familiilor, asistenților personali, profesorilor la clasă, cadrelor didactice de sprijin, psihologilor școlari și altor terapeuți.
- ▶ Voci ale copiilor – cum se simt ei într-o școală incluzivă.

3 ACCESIBILITATE ȘI INFRASTRUCTURĂ

- ▶ Accesibilitatea spațiilor publice (școli, terenuri de joacă, spații sportive și de agrement, transport).
- ▶ Obstacole și soluții tehnologice (de exemplu, aplicații, dispozitive asistive).
- ▶ Reportaje de tip „testare a accesibilității” realizate împreună cu persoanele cu dizabilități.
- ▶ Exemple de bune practici în abordarea subiectelor despre copiii cu CES

2 PARTICIPAREA ȘI VOCEA COPIILOR

- ▶ Copiii cu dizabilități care participă la activități artistice, sportive, culturale.
- ▶ Proiecte de consultare a copiilor cu dizabilități în decizii locale.
- ▶ Inițiative de tineret, campanii civice sau media conduse de adolescenți cu dizabilități.
- ▶ Planuri de viitor, visuri, dorințe

„La fel ca ceilalți copii”

Povestea lui Marius, băiatul cu implant cohlear care trece în clasa a treia

 <https://diaconia.md/voluntarii-de-la-coscalia-sunt-ingerasii-pazitori-ai-unui-tanar/>

„Ochelarii și aparatul auditiv îmi fac viața mai ușoară și mă ajută să îmi urmez visurile”

Istoria Alexandrei Tarnovschi, elevă în clasa a V-a la Gimnaziul „Țarigrad”, Drochia

 <https://www.unicef.org/moldova/articole/%E2%80%9Eochelarii-%C8%99i-aparatul-auditiv-%C3%AEmi-fac-via%C8%9Ba-mai-u%C8%99oar%C4%83-%C8%99i-m%C4%83-ajut%C4%83-s%C4%83-%C3%AEmi-urmez-visurile>

„Nu contează dacă copilul are o dizabilitate. El are nevoie de o familie armonioasă”

Istoria Beatricei Borcan, diagnosticată cu sindromul Down, și a familiei sale

 <https://www.unicef.org/moldova/articole/%E2%80%9Eenu-conteaz%C4%83-dac%C4%83-copilul-are-o-dizabilitate-el-are-nevoie-de-o-familie-armonioas%C4%83>

Anexe

1. Convenția ONU privind Drepturile Copilului

<https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>

Art. 1 - stabilește noțiunea de copil - orice ființă umană cu vârsta de până la 18 ani.

Art. 2 - stabilește că toți copiii au drepturi egale, indiferent de rasă, sex, origine, limbă, religie, situație materiale etc. și protejează copilul împotriva oricărei forme de discriminare sau de sancționare, garantează protecția drepturilor copilului indiferent de pe considerente ținând de situația juridică, activitățile, opiniile declarate sau convingerile părinților, ale reprezentanților săi legali sau ale membrilor familiei sale.

Art. 6 – obligă statele să recunoască dreptul la viață al fiecărui copil și să facă tot ce le stă în putință pentru a asigura supravegherea și dezvoltarea copilului.

Art. 9 – Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței acestora, exceptând situația în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și cu respectarea legilor și a procedurilor aplicabile, că această separare este în interesul suprem al copilului. O astfel de decizie poate deveni necesară în cazuri particulare cum ar fi, de exemplu, în cazul copiilor maltratați sau neglijăți de părinți sau în cazul în care părinții trăiesc separat și se impune luarea unei hotărâri cu privire la locul de reședință a copilului.

Art. 12 - Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate. În acest scop copilului i se va da, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, fie e direct, fie e printr-un reprezentant sau un organism competent, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.

Art. 13 - Copilul are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a difuza informații și idei de orice natură, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică ori prin orice alte mijloace, la alegerea copilului. 2. Exercițarea acestui drept poate face subiectul restricțiilor, dar numai al acelor restricții expres prevăzute de lege și absolut necesare pentru: a) respectarea drepturilor sau a reputației altora; sau b) protejarea securității naționale, a ordinii publice, a sănătății publice și a bunelor moravuri.

Art. 28 - 1. Statele părți recunosc dreptul copilului la educație și, în vederea asigurării exercitării acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse, în special, statele membre vor avea obligația:

- de a asigura învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți;
- de a încuraja crearea diferitelor forme de învățământ secundar, atât general, cât și profesional și de a le pune la dispoziția tuturor copiilor și de a permite accesul tuturor copiilor la acestea, de a lua măsuri corespunzătoare, cum ar fi instituirea gratuității învățământului și acordarea unui ajutor financiar în caz de nevoie;
- de a asigura tuturor accesul la învățământul superior, în funcție de capacitatea fiecăruia, prin toate mijloacele adecvate;
- de a pune la dispoziție copiilor și de a permite accesul acestora la informarea și orientarea școlară și profesională;
- de a lua măsuri pentru încurajarea frecvenței cu regularitate a școlii și pentru reducerea ratei abandonului școlar.

2. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea măsurilor de disciplină școlară într-un mod compatibil cu demnitatea copilului ca ființă umană și în conformitate cu prezenta Convenție. **3.** Statele părți vor promova și vor încuraja cooperarea internațională în domeniul educației, mai ales în scopul de a contribui la eliminarea ignoranței și a analfabetismului în lume și de a facilita accesul la cunoștințe științifice și tehnice și la metode de învățământ moderne. În această privință se va ține seama, în special, de nevoile țărilor în curs de dezvoltare.

2. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități

Articolul 24 - Educația

1. Statele Părți recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități la educație. În vederea realizării acestui drept, fără discriminare și cu respectarea principiului egalității de șanse, statele părți vor asigura un sistem educațional incluziv la toate nivelurile și învățare pe tot parcursul vieții, îndreptată spre:

- dezvoltarea pe deplin a potențialului uman, a simțului demnității și a propriei valori, consolidarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului și pentru diversitatea umană;
- dezvoltarea personalității, talentelor și creativității proprii persoanelor cu dizabilități, precum și a abilităților lor mentale și fizice, la potențial maxim;
- a da posibilitatea persoanelor cu dizabilități să participe efectiv la o societate liberă.

2. În îndeplinirea acestui drept, statele părți se vor asigura că:

- persoanele cu dizabilități nu sunt excluse din sistemul educațional pe criterii de dizabilitate, iar copiii cu dizabilități nu sunt excluși din învățământul primar gratuit și obligatoriu sau din învățământul secundar din cauza dizabilității;
- persoanele cu dizabilități au acces la învățământ primar incluziv, de calitate și gratuit și la învățământ secundar, în condiții de egalitate cu ceilalți, în comunitățile în care trăiesc;
- se asigură adaptarea rezonabilă a condițiilor la nevoile individuale;
- persoanele cu dizabilități primesc suportul necesar, în cadrul sistemului educațional, pentru a li se facilita o educație efectivă;
- se iau măsuri eficiente de sprijin individualizat în amenajarea mediului care să maximizeze progresul școlar și socializarea în conformitate cu obiectivul de integrare deplină.

3. Statele Părți vor asigura persoanelor cu dizabilități posibilitatea de a-și dezvolta competențe care să le faciliteze participarea deplină și egală la procesul de învățământ și ca membri ai comunității. În acest scop, statele părți vor lua măsurile adecvate, inclusiv prin:

- facilitarea învățării limbajului Braille, a sistemelor alternative de scriere, a mijloacelor augmentative și alternative, a mijloacelor și formelor de comunicare și orientare și a aptitudinilor de mobilitate, precum și facilitarea sprijinului și îndrumării între persoanele cu aceleași probleme;
- facilitarea învățării limbajului mimico-gestual și promovarea identității lingvistice a persoanelor cu deficiențe de auz;
- asigurarea educației persoanelor și mai ales a copiilor, care sunt nevăzători, surzi sau cu surdo-cecitate, prin cele mai adecvate și individualizate limbaje, căi și modalități, precum și în medii care să le favorizeze o maximă dezvoltare școlară și socială.

4. Pentru a sprijini exercitarea acestui drept, statele părți vor lua măsurile adecvate pentru angajarea de profesori, inclusiv profesori cu dizabilități, calificați în limbajul mimico-gestual și/sau Braille, și pentru formarea profesioniștilor și personalului care lucrează la toate nivelurile educaționale. O astfel de formare va presupune cunoașterea problematicii dizabilității și utilizarea modalităților, mijloacelor și formatelor augmentative și alternative adecvate de comunicare, a tehnicilor și materialelor educaționale potrivite pentru susținerea persoanelor cu dizabilități.

5. Statele părți se vor asigura că persoanele cu dizabilități pot avea acces la învățământ superior, formare vocațională, educație pentru adulți și formare continuă, fără discriminare și în condiții de egalitate cu ceilalți. În acest scop, statele părți se vor asigura că persoanelor cu dizabilități li se oferă adaptări adecvate.

3. Legea nr. 140/2013 privind protecția copilului aflat în situație de risc

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro

Articolul 4. Protecția copilului se realizează conform următoarelor principii:

- asigurarea și promovarea cu prioritate a interesului superior al copilului;
- respectarea priorității privind creșterea și educarea copilului în familie;
- dreptul prioritar al părinților de a-și educa copiii conform propriilor convingeri și responsabilitatea primară a părinților pentru creșterea, educarea și protecția copiilor lor;
- obligația statului de a asigura familiei asistența necesară pentru creșterea și educarea copiilor;
- egalitatea șanselor și nediscriminarea;

- f. cooperarea intersectorială și intervenția multidisciplinară;
- g. asistența individualizată a fiecărui copil;
- h. respectarea demnității copilului;
- i. asigurarea participării copilului la luarea deciziilor care îl privesc, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate;
- j. asigurarea continuității în creșterea și educarea copilului, ținând cont de identitatea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție;
- k. celeritate în luarea oricărei decizii cu privire la copil;
- l. responsabilitatea autorităților pentru asigurarea protecției împotriva violenței, neglijării și exploatării copilului.

Articolul 8. Identificarea copiilor aflați în situație de risc

Autoritatea tutelară locală este obligată să se autosesizeze și/sau să asigure recepționarea și înregistrarea sesizărilor cu privire la copiii aflați în următoarele situații:

- a. copiii sunt supuși violenței;
- b. copiii sunt neglijăți;
- c. copiii practică vagabondajul, cerșitul, prostituția;
- d. copiii sunt lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute;
- e. părinții copiilor au decedat;
- f. copiii trăiesc în stradă, au fugit ori au fost alungați de acasă;
- g. părinții copiilor refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului;
- h. copiii au fost abandonați de părinți;
- i. în privința unuia dintre părinții copilului este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă);
- j. copiii sunt victime ale infracțiunilor, dacă se află în una sau mai multe situații indicate la lit. a)–i);
- k. copiii sunt expuși riscului de a comite infracțiuni sau se află în conflict cu legea.

4. Legea privind protecția copilului de impactul negativ al informației (2013)

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106343&lang=ro

Articolul 1. Noțiuni principale În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică: copil – persoană care nu a atins vârsta de 18 ani (majoratul)

Articolul 4. Interdicția difuzării informației ce conține date personale cu impact negativ asupra copiilor

(1) În mijloacele de informare în masă se interzice publicarea informației ce conține date cu caracter personal în cazurile în care:

- a. a) se dau publicității date cu caracter personal ale unui copil bănuțit, acuzat ori condamnat pentru săvârșirea unei infracțiuni sau contravenții, dacă acesta nu se ascunde de organele de drept ori de instanțele judecătorești, sau ale unui copil care este victima unei infracțiuni ori contravenții, ceea ce permite identificarea acestuia;
- b. b) se dau publicității datele cu caracter personal ale unui copil care fie și-a provocat leziuni corporale ori a încercat să o facă, fie s-a sinucis ori a făcut o tentativă de sinucidere, ceea ce permite identificarea acestuia;
- c. c) se prezintă fotografii ale copiilor sau materiale video despre aceștia în contextul unor fenomene sociale negative, ceea ce permite identificarea copiilor;
- d. d) informația respectivă jignește demnitatea copilului identificat și/sau lezează interesele sale superioare.

(2) În serviciile de programe radio și televizate se interzice difuzarea informației cu impact negativ asupra copiilor ce conține:

- a. imagini ori fotografii ale corpului copilului decedat;
- b. imagini de natură pornografică;
- c. orice referire defavorabilă sau discriminatorie la originea etnică, naționalitatea, rasa ori religia unui copil, precum și la dizabilitatea acestuia;
- d. orice indicii care ar putea duce la identificarea copiilor implicați în situații cu conotație negativă (accidente, infracțiuni, abuz sexual, abuz fizic sau psihic, dispute familiale, sinucideri, consum de droguri, abuz de alcool etc.), inclusiv în calitate de victime sau martori. Fac excepție situațiile în care jurnalistul acționează cu acordul părinților (tutorilor, curatorilor) și al copilului (în funcție de maturitatea acestuia) în interesul superior al copilului;
- e. orice indicii care ar putea duce la identificarea unui copil implicat în acte de autovătămare corporală de orice natură, inclusiv în tentative de suicid sau în sinucideri;

- f. orice indicii care ar putea duce la identificarea unui copil infectat cu HIV sau bolnav de SIDA. Această interdicție se aplică chiar și atunci când intenția programului este de a prezenta și de a pune în evidență o problemă socială;
- g. reconstituiri ale infracțiunilor, abuzurilor și ale altor situații cu conotație negativă în care sînt folosiți copiii;
- h. interviuri și declarații în care copiilor le sînt solicitate păreri referitoare la probleme intime de familie sau probleme care le depășesc puterea de judecată.

(3) În cazul copiilor cu vîrsta cuprinsă între 16 și 18 ani, aflați în diferite forme de detenție (reținut, arestat, deținut în penitenciar) sau care au calitatea procesuală de bănuț, învinut, inculpat sau condamnat pentru comiterea unor infracțiuni în cadrul unei urmăriri penale, fie în cazul copiilor victime sau martori ale abuzurilor fizice, psihice sau sexuale, aceștia pot apărea în programele audiovizuale dacă sînt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- a. există acordul scris al copilului;
- b. au fost luate măsuri de protecție a identității copilului.

5. Codul Serviciilor Media Audiovizuale

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150346&lang=ro

Articolul 15. Protecția minorilor

- 1. Furnizorii de servicii media au obligația să respecte principiul interesului superior al minorului.
- 2. Minorul are dreptul la protecția imaginii și a vieții sale private.
- 3. La stabilirea condițiilor de participare a minorului la un program audiovizual se ia în considerare sensibilitatea și vulnerabilitatea specifice vârstei minorului, în general, precum și tipul de personalitate al acestuia, în particular.
- 4. Dreptul minorului la respectarea vieții private și la propria imagine prevalează în fața necesității de informare, inclusiv în cazul minorului aflat în situații dificile.
- 5. În cadrul programelor audiovizuale, minorul nu poate fi folosit sau expus de către părinți, rude, reprezentanți legali, avocați sau alte persoane responsabile de creșterea și îngrijirea acestuia, în scopul de a obține avantaje de orice tip sau de a influența deciziile autorităților publice.
- 6. În serviciile media audiovizuale liniare se interzice difuzarea programelor audiovizuale susceptibile de a afecta dezvoltarea fizică, mintală sau morală a minorilor, în special a celor ce conțin scene de pornografie sau de violență nejustificată.
- 7. Programele audiovizuale susceptibile de a afecta dezvoltarea fizică, mintală sau morală a minorilor pot fi difuzate în cadrul serviciilor media audiovizuale liniare dacă:
 - a. acestea sunt difuzate în intervalul orar stabilit conform clasificării programelor audiovizuale;
 - b. vizionarea acestora este restricționată printr-un sistem cu acces condiționat.

5. Codul Deontologic al Jurnalistului

<https://consiliuldepresa.md/ro/page/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-r-moldova>

Protecția persoanelor în situații vulnerabile

4.14 Demnitatea umană a fiecărei persoane trebuie respectată. Originea națională, etnică și socială, rasă, culoare, cetățenie, limbă, religie, vîrstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial, orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu protejat nu pot fi prezentate într-o manieră neadecvată sau denigratoare.

4.15 Jurnalistul adoptă o abordare incluzivă și bazată pe drepturile omului în tratarea subiectelor sensibile, ca nici o persoană să nu fie victimizată, stigmatizată sau supusă altor forme de abuz în timpul realizării materialului jurnalistic și după publicarea lui.

4.16 La realizarea materialelor jurnalistice despre grupurile vulnerabile și despre reprezentanți individuali ai acestor grupuri jurnalistul se va asigura că ele sunt pe deplin reprezentate, iar poziția lor este clară și expusă publicului în mod explicit și nedistorsionat.

Protecția copiilor

4.23 Jurnalistul tratează cu deosebită acuratețe informația colectată despre copii, inclusiv cea obținută cu acordul părinților/ingrijitorilor, asigurându-se că publicarea unei atare informații nu va avea consecințe negative (sentimente de frică, suferință etc.) asupra acestora.

4.24 Jurnalistul protejează identitatea copiilor implicați în evenimente și situații cu conotație negativă (accidente, infracțiuni, dispute familiale, sinucideri, violență și abuz de orice fel etc.), inclusiv ca martori. Înregistrările audio/video și fotografiile trebuie modificate, pentru protejarea identității copiilor. Fac excepție situațiile în care identificarea copiilor este de interes public și cele în care jurnalistul acționează în interesul superior al copilului, cu sau fără acordul părinților sau al tutorilor.

4.25 De regulă, jurnalistul evită să reflecte în materialele sale dispute familiale în care sunt implicați copii.

Toleranță și nediscriminare

4.26 Jurnalistul tratează echitabil toate persoanele cu care intră în contact în exercițiul meseriei sale și nu face discriminări pe criterii de gen, vârstă, etnie, dizabilitate, religie, stare socială, orientare sexuală etc.

4.27 Jurnalistul menționează apartenența etnică, opiniile politice, convingerile religioase, orientarea sexuală și alt gen de informații sensibile ale unei persoane doar când acest lucru este relevant din punct de vedere editorial.

ANEXA 2. CHECKLIST ETIC PENTRU JURNALIȘTI

Conținut și abordare

- ▶ Subiectul pune accent pe personalitatea, vocea și acțiunile copilului, nu pe dizabilitate
- ▶ Dizabilitatea nu este menționată din titlu sau început, decât dacă este relevantă
- ▶ Dizabilitatea este inclusă doar dacă are legătură directă cu subiectul
- ▶ Copilul / tânărul are posibilitatea să vorbească despre sine
- ▶ Copilul a fost întrebat dacă dorește menționarea dizabilității
- ▶ Limbajul este neutru, respectuos și precis
- ▶ Nu sunt folosite expresii stigmatizante
- ▶ Terminologia este corectă (a fost consultat un expert, dacă a fost nevoie)
- ▶ Materialul nu cultivă mila sau dramatizarea
- ▶ Nu sunt făcute generalizări despre persoanele cu dizabilități
- ▶ Este recunoscut rolul barierelor sociale în experiența dizabilității

ANEXA 3. MODEL DE ACORD INFORMAT

Acord informat pentru participarea copilului într-un material jurnalistic

Subsemnatul/a _____, părinte/tutore legal al copilului _____, declar că am fost informat/ă despre scopul materialului jurnalistic, modul de utilizare a informațiilor, precum și despre dreptul de a retrage acest acord în orice moment.

Sunt de acord cu:

- ▶ realizarea interviului – fotografierea / filmarea copilului
- ▶ publicarea materialului în mass-media

Data: _____

Semnătura părinte/tutore: _____

Semnătura copilului (după caz): _____

Termeni recomandați

- ▶ copil cu dizabilitate
- ▶ copii cu dizabilități
- ▶ copil cu cerințe educaționale speciale (CES)
- ▶ dizabilitate
- ▶ persoană cu dizabilitate
- ▶ copil cu dizabilitate intelectuală
- ▶ copil cu autism / copil cu TSA
- ▶ copil cu dificultăți de învățare
- ▶ copil cu dislexie
- ▶ copil cu deficiență de vedere
- ▶ copil nevăzător / cu vedere slabă
- ▶ copil cu deficiență de auz
- ▶ copil hipoacuzic
- ▶ copil cu dizabilitate locomotorie
- ▶ copil cu mobilitate redusă
- ▶ copil care utilizează scaun rulant
- ▶ copil cu amputare
- ▶ copil cu depresie / anxietate
- ▶ copil cu epilepsie
- ▶ copil cu paralizie cerebrală
- ▶ copil cu dizabilități multiple
- ▶ are o dizabilitate
- ▶ utilizează scaun rulant
- ▶ copil / elev

Terminologie incorectă

- ▶ copil handicapat
- ▶ copii invalizi
- ▶ copil problemă
- ▶ handicap
- ▶ persoană cu deficiențe
- ▶ copil retardat
- ▶ copil autist
- ▶ copil slab la învățătură
- ▶ copil care nu știe să citească
- ▶ copil orb
- ▶ copil lipsit de vedere
- ▶ copil surd-mut
- ▶ copil surd
- ▶ copil infirm
- ▶ copil schilod
- ▶ copil imobilizat
- ▶ copil mutilat
- ▶ copil dezechilibrat
- ▶ copil epileptic
- ▶ copil paralizat
- ▶ copil cu handicap grav
- ▶ suferă de dizabilitate
- ▶ condamnat la un scaun rulant
- ▶ caz special

Acest material este elaborat de Natalia Porubin, jurnalistă și comunicatoare, în cadrul proiectului **UNICEF „Împuternicirea copiilor, părinților, cadrelor didactice și comunităților pentru a promova educația incluzivă în Republica Moldova”**, implementat de **CCF Moldova**, în parteneriat cu **Ministerul Educației și Cercetării și Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică**, cu sprijinul **Guvernului Marii Britanii**, prin intermediul **Foreign, Commonwealth & Development Office (FCDO)**.

Conținutul acestui material nu reflectă neapărat punctul de vedere al donatorului.